

<http://dx.doi.org/10.16926/kik.2018.01.08>

Богдана НОСОВА

<https://orcid.org/0000-0002-6692-173X>

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

e-mail: bogdana.nosova@gmail.com

Комунікативна філософія Ю. Габермаса: екстраполяція у медійному дискурсі

Анотація

Актуальність теми даної статті продиктована потребами орієнтуватися у змінах, що відбуваються у системі журналістикознавства. Ми звернули увагу на співзвучність окремих положень комунікативної філософії Ю. Габермаса сучасному українському медійному дискурсу. У цій статті розглянули філософські позиції окремих статей Ю. Габермаса, де йдеться про масову пресу, медійні практики та їхній вплив на „культурницьке споживацтво”. Звернули увагу на деякі аспекти філософського і публіцистичного акцентів у творах сучасних інтелектуалів. Проаналізували український медійний дискурс стосовно екстраполяції окремих положень комунікативної філософії Ю. Габермаса. Крім методів аналізу та порівняння було використано міждисциплінарний науковий підхід для формування висновків про важливість оновлення теоретичних дисциплін, що складають базис у журналістиці і комунікативістиці.

Ключові слова: дискурс, журналістика, комунікація, культура, медіа.

Вступ

Дослідження медійних, комунікативних інновацій, що озвучуються під час фахових конференцій та друкуються у наукових збірниках спонукають до пошуку нових методів, переконливіших аргументацій щодо прогресивних ідей та цінностей, що, на наш погляд,

повинні утверджуватися в суспільстві, серед іншого, й за допомогою масмедійного інструментарію. Тут треба звернути увагу на той факт, що кожне нове покоління потребує перегляду „свіжості” гуманітарних дисциплін, що їх інтерпретує науковий світ, в тому числі й журналістикознавства, соціальних комунікацій. Пов'язати це можна зі стрімким розвитком ІТ-технологій, окремих напрямків біології, математики. І, звичайно, тими перетвореннями, що їх переживає вся європейська вища школа. Українське журналістикознавство довго залишалося у закритій радянській системі. У ній були свої позитиви й негативи, але вона була відірвана від європейських наукових шкіл. Долаючи ці розриви тепер мусимо зберегти властиво українське ставлення до розвитку духовності, історичної тяглості в наукових наративах. Пройшовши через геополітичні зміни, намагаючись розв'язати глобальні проблеми, залишаємо в реальності відчуття свободи і бажання мати стратегію розвитку комунікативістики та журналістикознавства у великій і складній системі гуманітарних наук. З пошаною ставимося до філософії Г. Сковороди, теорії полів П. Бурд'є, але онлайнове мислення, тобто прочитання знаків свого часу, підказує нам багато різних шляхів міждисциплінарних досліджень. Їх ще називають синергетичними. Вони уособлюють принципи багатовимірної аналітики, в такий спосіб поглиблюючи цілісність сприйняття ситуації, об'єкта дослідження. Перелічені структурні особливості актуалізують смисли даної статті.

Мета статті: виокремити концептуально-естетичні засади сучасної філософії у кількох статтях Ю. Габермаса, прослідкувати їхню екстраполяцію у медійному дискурсі. Філософські праці Ю. Габермаса, що об'єднані у збірнику *Постметафізичне мислення*, а також його *Структурні перетворення у сфері відкритості* містять багато трактувань медійних практик, масової преси та їхніх впливів на „культурницьке споживацтво” (Габермас 2000, 219).

Наша гіпотеза полягає в тому, що для подолання кризи інтелектуальної журналістики, серед іншого, необхідне оновлення теоретичних знань. Процес оновлення диктує публіцистичний дискурс інтелектуалів сучасності. В їхніх працях гармонійно присутній філософський сегмент у аналітичному медійному продукті. Дослідження їхніх творів становить значну частину оновлення теорій журналістикознавства і комунікації.

Завдання дослідження реалізовано у статті: розглянуто філософські позиції вибраних творів Ю. Габермаса, де йдеться про з'ясування світоглядних питань стосовно медіа, а також проаналізовано комунікативний дискурс українських якісних медіа, з огляду

на присутність у ньому концептуально-естетичних засад філософії Ю. Габермаса.

Відповідно до мети і завдання статті було обрано метод аналізу та порівняння для дослідження текстового масиву філософських праць, а також медійного контенту. Зважаючи на особливості теорії соціальних комунікацій було використано міждисциплінарний науковий підхід для формування висновків щодо оновлення низки теоретичних дисциплін, що викладаються майбутнім журналістам.

Експлікація творів Ю. Габермаса відбувалася й в українській філософській літературі. Наприклад, в одному з найновіших досліджень Д. Шишкіна йшлося про комунікативно-теоретичне застосування окремих тез статті Ю. Габермаса *Метафізика після Канта* (Шишкін 2014). Однак, інтерпретації його медійних тез у площині екстраполяції на інтелектуальний ґрунт якісної публіцистики досі не було здійснено. Стосовно синергуючих впливів на наше дослідження слід відзначити таке: філософські компоненти публіцистики У. Еко, О. Забужко, доктринальні теорії С. Кримського, Л. Колаковського, Ю. Щербака посилили наші наукові інтенції щодо певних трансформацій медійних теорій.

Концептуальні принципи Ю. Габермаса як платформа дослідження комунікації

Обираючи платформу теоретичного підґрунтя нашого дослідження хочемо розглянути сучасний філософський дискурс, що сформувався працями Ю. Габермаса. Він визначає чотири рухи, що прискорюють розвиток філософії у XX столітті: „Попри всі розбіжності, які ми сприймаємо сьогодні з безпосередньої близькості, з потоку думок виринають на поверхню такі чотири комплекси: аналітична філософія, феноменологія, західний марксизм і структуралізм” (Габермас 2011, 7). Пояснюючи природу кожного з рухів він зауважує про „нові інструменти опису та аналізу”. Їх поява немає в собі чогось нового, їхня тяглість прослідковується із позаминулого століття. Специфіка модерного проявляється, на його думку, у мотивах мислення. Для нього має значення те, що „чотири мотиви знаменують розрив із традицією” (Габермас 2011, 9). Він коротко інтерпретує ці чотири мотиви, як постметафізичне мислення, лінгвістичний поворот, конкретизація розуму та відмова від переваги теорії над практикою (Габермас 2011, 9).

Замислюючись над тим, чому філософія „більше не виконує свою п'єсу за власною режисурою” (Габермас 2011, 18) пише, що „сьогодні філософії вже не надано критеріїв загальнозначущості, за допомогою яких вона мала б просвітлювати здоровий глузд людини. Вона має діяти за не визначених нею умов раціональності” (Габермас 2011, 19). Нашою природною реакцією на цю думку було б співчуття і жаль за просвітницькою роллю з боку філософії. Насправді темп і раціональність життя диктують свої смисли і наративи у XXI столітті. Маємо зазначити, що з полів інтелектуальної журналістики: якісних медіа – теле- й радіодіалогів, газетних, теле-, радіоінтерв'ю, статей – філософська складова не зникла зовсім. Споживацькі настрої суспільства підігріті рекламою, політичний феномен української ідентичності, часто розіграваний передвиборчими процесами в країні, позбавлені патріотизму й почуття державності власники впливових медіа – такі різноманітні фактори негативно позначаються на критеріях медійних філософських дискурсів, що мають певний вплив на процеси комунікації.

Прояв філософської думки у медійному полі справді наближається до „не визначених нею умов реальності”. Скажімо для інтелектуального багажу журналіста, аналітика, оглядача, коментатора знання концептуально-естетичних принципів Ю. Габермаса необхідні як наукова теорія, що екстраполює на комунікаційні особливості публіцистики. Релевантна інтерпретація політичних подій, культурних явищ, висловлювань лідерів думки в українському і світовому контекстах досягає медійного успіху завдяки й філософському аналітичному базисові.

Нами не помічено у дискурсі українських медіа XXI століття багатьох постулатів вартих Сенеки чи Платона. Якщо сказати сучасною мовою, то відсутні комунікативні посили їх моральних листів і проблемних діалогів. Загальнозначущість філософської основи зникає. Так, як і помітив Ю. Габермас. Сенека знаходив просту відповідь на запити тодішніх громадян у афористичних роздумах до Луцілія: „Зосереджуйся на собі, наскільки можеш; проводь час тільки з тими, хто зробить тебе кращим, кого ти сам можеш зробити кращим” (Сенека 2013, 37). За його ж висловом філософія може дати „вміння жити серед людей, доброзичливість і товариськість” (Сенека 2013, 32). Категорія справедливості у Платона піднесена до розряду найважливіших: адже це й гідне поводження з оточуючими людьми – „віддавати кожному належне” (Платон 2001, 40), а також риса, властива державцям, які дотримуються думки, наскільки вигідніше бути несправедливим ніж справедливим. Але мораль Платонових роздумів міс-

тяться у запереченні: „не вірю і не думаю, що несправедливість вигідніша за справедливість” (Платон 2001, 58). Через складність перетворень в українському суспільстві медіа у комунікативній практиці звертаються до парадигми справедливості у спосіб викриття і засудження корупції, хабарництва, привласнення державних статків. І лише окремі інтелектуали суспільства діагностують справедливість філософськими роздумами. Це властиво есеям О. Забужко, вміщеним у збірнику *Хроніки від Фортінбраса*, а також її праці *Філософія української ідеї та європейський контекст*. Згадуючи критично тривіальні теми мислення у XX столітті О. Забужко дає коротке визначення філософії: „Філософія у властивому значенні є не що інше, як рефлексія суб'єкта – байдуже, індивідуального (людської одиниці) чи колективного (нації, цивілізації) – над першоосновами свого буття” (Забужко 2006, 134). Рефлексії письменників у інформаційно-комунікативному просторі медіа, наприклад, несуть у формі текстів певний філософський компонент. Інтерпретаційна парадигма цих текстів знайшла широке відображення у монографіях, що стосувалися вивчення публіцистики XIX і початку XX століть. Їх автори звертали увагу на властиві тому періоду жанрові форми публіцистики: літературно-критичні статті, листи, маніфести, нариси народного життя. У цих творах ще не був присутній той публіцистичний стиль, що його відзначають у текстах кінця XX століття. На наш погляд, не потрібно штучно вишукувати ознаки публіцистики в таких текстах. Вони мають свою значущість у суспільно-політичній тематиці та є частиною тепер уже колективної національної пам'яті.

Інтелектуальна традиція українського журналістикознавства підказує, що комунікативний дискурс має в основі філософську складову. Її заслуга в тому, що подає особливий інструмент розуміння світових змін. На прикладах статей У. Еко бачимо як змінюється комунікація і журналістика під тиском влади. На прикладах статей Ю. Габермаса знаходимо нові акценти у традиційних філософських надбаннях.

Ретельно досліджуючи *public opinion* в громадянському суспільстві, реферуючи вже відомі праці з цього приводу Ю. Габермас, серед іншого, звертає увагу на „плюралізацію життєвих форм” та „індивідуалізацію життєвих доль” (Габермас 2000, 41). У міркуваннях філософа прочитуємо те, що відбувається у теперішньому часі журналістики – „із посталою в глобальних вимірах електронною всеприсутністю подій”. До прикладу візьмемо ранкову програму *Сніданок з 1 + 1*, що виходить на телевізійному каналі *1 + 1*, де серед інших є рубрика, в якій ведучі запрошують телеглядачів присилати свої фотографії на

задану тему. Потім їх показують в ефірі, коментують, визначають переможців. Це нова модель комунікації, інтерактив – поза межами екрану. Візуалізація приватного життя потрапляє на очі мільйонам глядачів. Формується з індивідуальних „життєвих доль” „плюралізація життєвих форм”. Кожен набір приватних фотографій супроводжується розповіддю про сімейний відпочинок, дитячі забавки, домашніх тварин, улюблені страви, спортивні захоплення тощо. Приватна подія, момент приватного життя, частинка життєвої історії, завдяки інструментарію медіакомунікації, набувають публічних форм. Але в рамках такої епізодичної телерубрики вони не руйнують морально-етичні смисли. Просто відбувається вторгнення індивідуальних життєвих форм у масмедійну програму. На думку творців телепрограми *Сніданок з 1 + 1* – це поживляє інтерес і до інших рубрик програми. А також теми фотозвітів, що їх ведучі просять надсилати, акцентують увагу на мирному щасливому близькому й рідному кожній людині. Таким чином досягається ефект психологічного заспокоєння, відвертання від драматичного – наслідків війни, бідності, локальних сімейних проблем, трагічних випадковостей та ін. Зміщується ракурс „соціального самоусвідомлення”. Індивідуальна подія проєктована у межах популярної ранкової програми виходить за межі буденних стереотипів. Географія надісланих фото надзвичайно різноманітна. Вона однаково текстуалізує життя індивідів у містах і селах, не залежно від статусності й майнових цінностей. Це все знаходимо у висновках, концентрованих узагальненнях Ю. Габермаса: „Безперечно, те розмежування і деструктуризація, що відбуваються в нашому життєвому світі разом із посталою в глобальних вимірах електронною всеприсутністю подій та з синхронізацією неодночасності мають вагомі наслідки для соціального самоусвідомлення. Це стирання меж йде пліч-о-пліч з урізноманітненням вже визначених ролей, з плюралізацією життєвих форм та з індивідуалізацією життєвих доль” (Габермас 2000, 41).

Слід звернути увагу на ще один приклад візуалізації повсякденного життя, що властивий соціальним мережам. Наприклад, виставляються відверті фото приватної вечірки, шопінгу, не зовсім етичної фотосесії на власній сторінці у *Facebook*. З часом людина забуває, чим наповнила персональну сторінку. Але потім це стає частиною конфлікту між приватним і публічним при зміні життєвого статусу. За певним неусвідомленим порушенням меж приватності настає зміщення у зоні моральних норм поведінки людини в соціумі. Такі приклади показують навіть шкідливі наслідки для кар'єрного зростання, пониження рівня авторитетності. Йдеться не лише

про чутливе користування мережами, а й про рівень інтелектуальної свободи.

Розглянемо кризу призму соціологічних досліджень кілька характеристик даних медіа Ю. Габермасом – „інфекційний ефект всесвітньої дифузії”, здатність телебачення забезпечувати „повсюдну присутність”. Академія української преси опитала експертів у січні 2014 року, як ЗМІ висвітлювали події Євромайдану в Києві. Першість у висвітленні не в телебачення, а в Інтернет. „Так, друкована преса за середнім показником «повнота висвітлення» отримала 3,2 бали за п'ятибальною шкалою, телебачення – 3,6, радіо – 2,8, Інтернет – 4,7 бали. При цьому достовірність матеріалів у газетах та радіоноvin експерти оцінили у 2,9 бали, телерепортажів – у 3,1 бали. Достовірність інформації у мережі Інтернет отримала 4,1 бали. Так само Інтернет став лідером за інтенсивністю використання (4,4 бали), але програв за показником масштабності охоплення аудиторії (46%)” (УАВПП 2014). Цитату Ю. Габермаса в результаті можна й підкоригувати, спираючись на новий інструментарій комунікації, зокрема, Інтернет.

У своїх статтях, що були написані у кінці ХХ століття, Ю. Габермас здійснив, за його ж висловом, прагматичний поворот до філософії мови. Роздумуючи над зміною парадигми „від філософії свідомості до філософії мови” він вважає, що „ці мотиви постметафізичного мислення: лінгвістичний поворот, конкретизація розуму та подолання логоцентризму, долаючи межі шкіл, стають найважливішими стимулами філософствування у ХХ столітті” (Габермас 2011, 11). З огляду на працю Р. Столнейкера йдеться про дослідження співвідношення між мовою і її користувачем, вплив ситуації, контексту на особливості використання мови (Столнейкер 2014, 38). Оскільки мова є інструментом спілкування, комунікації та складає основу медійного дискурсу то й важливість її розгляду в ракурсі аналітичної філософії не має заперечень.

Звертання до мови було мотивоване соціальними подіями в європейських суспільствах, що спричинили появу нових медійних тем, нової якості в політичній комунікації. Це добре бачимо на прикладі філософських роздумів У. Еко, частина з яких публікувалася в італійських ЗМІ. Зокрема, він докладно аналізує слова „війна”, „арабський”, а також низку слів-символів із двозначністю у трактуванні. Маємо на увазі статті об'єднані у збірнику *A passo di gambero: guerre calde e populismo mediatico*. У ньому знаходимо трактування низки подій після 2000 року – це іракська війна, теракт 11 вересня у США, епоха правління С. Берлусконі. Дуже оригінальний прийом викорис-

товує при цьому У. Еко показуючи світові зрушення через іронічну інтерпретацію „полегшеної комунікації” – у італійському телебаченні зникли прямі ефіри, а уряд заряджений популізмом і демагогією сконцентрував у себе всі ЗМІ та дбає тільки про власні інтереси (Еко 2007, 8,11). Розмірковуючи про війну, мир У. Еко відкриває суть „світового потоку комунікації” (Еко 2007, 24).

Комунікативний потік у війні, про яку пише У. Еко, діє на боці ворога в тилу. Це якась нео-війна, її він вбачає у військових подіях у Перській затоці. У філософських текстах У. Еко війна порушує установленість структурованого світу. А „світовий потік комунікації” чинить руйнівну дію. Тобто чи не є це водночас комунікативною дією? Між теорією Ю. Габермаса і дискурсом війни і миру У. Еко відчувається нелінійний зв'язок. Мовне порозуміння, мовленнєва дія – ці визначення стають зрозумілими, коли на практиці мовці досягають порозуміння. На якомусь етапі Ю. Габермаса цікавить пошук зв'язків „між символічно структурованим життєсвітом, комунікативною дією і дискурсом” (Габермас 2011, 11) та „суперечка про місце філософського мислення в ансамблі наук” (Габермас 2011, 11). У філософській традиції Ю. Габермаса символічно структурований життєсвіт знаходить трактування особи діяча як результат того, де відбулась його соціалізація, навчання, з чим він себе ідентифікує (Габермас 2011, 75). А сам життєсвіт відтворюється для розуміння через комунікативну дію.

Класики філософського мислення У. Еко і Ю. Габермас надають теоретичну поживу для роздумів про організацію світу і суспільств, про наближення теорії до практики, посилення практичної філософії. Про що багато говорилося на всесвітньому філософському конгресі у 2013 році в Афінах. У. Еко у своїй доповіді висловив ідею нового реалізму – негативного реалізму (Еко 2013). Ю. Габермас закликав до солідарності – політичної, економічної, обґрунтовував причини збільшення міжнародних організацій та їхній вплив на транснаціоналізацію демократії, запобігання дефіциту демократії (Habermas 2014). Для нашої роботи такі думки складають певний баланс у межах міждисциплінарних досліджень. Нові інформаційно-комунікативні технології розширюють коло пошуку проривних свіжих ідей від інтелектуалів.

Для обох інтелектуалів важливим є їхня інтегрованість у європейські справи. Їхнє підписання *Маніфесту за перебудову Європи від самої основи* стало прикладом того, як треба шукати/передбачати Європу ХХІ століття. Діалог європейців про Європу, їхня стурбованість майбутнім континенту, а ще більше – його громадян. Наскільки ва-

жливий і можливий діалог культур, діалог політичних проєктів при множинній різноманітності вирішуватимуть нові покоління. Але інтелектуальна європейська еліта виступає за своєрідний комунікативний поворот у філософії буття.

Значення філософського підґрунтя для практичної журналістики

Українська незалежність у кінці 90-х і на початку нульових років сприяла появі нових тематичних досліджень у галузі філософсько-публіцистичних текстів. Знято заборони, цензурування, відкрито архіви, поживавився науковий обмін із діаспорою. Ці фактори внесли різноманітність у тематику і навіть характер досліджень. З'явилися акценти на мовно-історичних дослідженнях, релігійних, культурологічних. Із небуття заборон вийшли мовні маркери боротьби за навчання та видання періодики українською. Мовний аспект формування української ідентичності став виразно присутній у наукових гуманітарних монографіях. Рефлексії на теми україноцентричності присутні у багатьох семіотичних дослідженнях. Ряд фахівців – теоретиків українських масмедійних процесів дотримуються думки про актуальність семіотичних досліджень, зокрема, й для того, щоб виразніше визначити численну появу різноманітних ідеологічних міфів у медіа XXI століття. Медіа загалом часто звертаються до проблем світу, що швидко змінюється. Але в кожного медіапродукту проявляються різні особливості осягнення проблеми й донесення інформації до споживачів. Це пов'язано із формами і форматами висвітлення подій, настановами власників, творчих керівників, технологіями, інструментарієм. Всі названі чинники широко вивчаються, інтерпретуються різними науковими школами і дослідниками.

Ми окреслили ареал важливих напрямків, що їх підказують нам твори класиків філософського мислення, які вміли оцінювати середовища і конкретно планувати майбутнє. Чи є готовою матрицею успіху кожна теоретична думка? Безперечно ні. Але вона потрібна як поштовх, як ініціювання несподіваного ракурсу в комунікаційній дії. У плінні швидкого темпу теперішнього часу практична журналістика формується без належного інтелектуального філософського мисленевого підґрунтя. виправдання темпом життя не доцільне в цьому випадку. Фахова підготовка журналіста має складатися й з опанування інтелектуального набутку суспільства, нації, політичних груп. Орієнтація на успіх журналістського твору у читачів, слухачів, гля-

дачів підпорядкована багатьом комунікативним аспектам. Серед них і вміння інтерпретувати досягнення попереднього досвіду, мати філософський підхід до висновків. Про ілюзорність філософського дискурсу у XXI столітті писав український філософ С. Кримський: „Насправді ж, як виразно свідчить досвід нашого часу, пізнання однаково прирікає дослідника як на поразку, так і на успіх” (Кримський 2008, 214).

Бути готовим до поразки, але працювати на успіх, очевидно така формула властива успішним персонам у журналістиці. Журналістика також володіє інструментарієм дослідництва, експериментування, моделювання. Особливо у кінці XX на початку XXI століття з'явилося багато нових тем, що їх висвітлення потребувало значних творчих зусиль, а також інтелектуального багажу знань про світобудову. Частина таких тем реалізувалася при сприянні закордонних грантів. Грантова журналістика поширювалася не тільки як інструмент, але й як ідеологія. Грантові кошти використовувалися українськими журналістами для відкриття нових медійних платформ – *Громадське радіо*, *Громадське телебачення*, Інтернет-проекти *Детектор медіа* та *Медіасап'єнс*. Були й приклади іншого характеру. Спілка журналістів України прагнула нових форм міжнародного співробітництва, за висловом одного з керівників і учасника грантового проекту, взяла участь в освоєнні гранту офісу представника ОБСЄ з питань свободи медіа. За повідомленням Інтернет-порталу *Детектор медіа* за цим проектом відбулося 9 зустрічей, у яких взяли участь 40 журналістів з України і РФ упродовж 2015-2016 років. Представник ОБСЄ зі свободи ЗМІ на той час Д. Міятович за результатами цих зустрічей презентувала книжку *Дві країни – одна професія*. Видання НСЖУ *Журналіст України*, сайт *Детектор медіа* інформували про цей проект ОБСЄ. Д. Міятович у інтерв'ю журналу *Журналіст України* сказала, що цей діалог українських і російських медіаорганізацій спрямований на вирішення питань безпеки журналістів. Вона також зауважила, що „є різні точки зору щодо цього діалогу – дехто вважає його корисним, інші кажуть, що він не дає необхідного результату” (Карлова 2016, 17). Представниця спілки журналістів РФ на сторінках журналу *Журналіст України* висловила задоволення з приводу діалогу організацій та подякувала журналістам, „які вірили в нашу перспективу і в наше спільне майбутнє, вільне від ненависті, брехні, насилля. [...] Тільки разом ми зможемо наблизити цей час” (Ажгихина 2015, 21). 20 жовтня 2015 року журналістські організації України та РФ підписали спільну заяву про взаємне припинення мови ворожнечі у ЗМІ. Про це повідомляли різні інформагенції. З'явилося

також кілька коментарів, у яких критикувалася діяльність НСЖУ, громадських організацій, Д. Міятович. У редакції газети *День* відбувся круглий стіл журналістів щодо необхідності діалогу аргументів у суспільстві та конструктивної дискусії, як медіаспільнота повинна реагувати на проекти співпраці з журналістською організацією РФ, яка бере участь у пропагандистських акціях, що є частиною гібридної війни РФ. Була створена ініціативна група *Українська журналістська платформа*, яка звернулася до колег з проханням про підтримку її позиції стосовно недопустимості співпраці з російськими пропагандистськими ЗМІ. У зверненні говориться: „У цій ситуації викликає нерозуміння позиція керівництва Національної спілки журналістів України, яке вважає за можливе брати участь у спільних проектах (під егідою ОБСЄ) разом із працівниками російських державних ЗМІ, які віднесені Європарламентом до пропагандистських ресурсів, прикриваючись необхідністю пошуку шляхів до «примирення» та «порозуміння», а також — «засудження мови ворожнечі». Це, на нашу думку, сіє конформізм у суспільстві, розмиває цінності й, по суті, є нічим іншим, як підготовкою громадської думки до капітуляції” (Звернення 2016). Цю петицію підписали 300 українських журналістів.

У 2017 році журнал *Журналіст України* продовжував публікувати матеріали цього проекту (*Журналіст України*, 2017). Заступник шеф-редактора Інтернет-порталу *Детектор медіа* С. Остапа вважає, що „говорити про співпрацю українських журналістів з російськими в рамках діалогу під егідою ОБСЄ можна так само, як і про співпрацю України і Росії в рамках „Мінських переговорів” чи переговорів в ООН” (НСЖУ 2017).

Очевидно, що такі дії будуть і надалі обговорюватися журналістською спільнотою. І питання в тому, чи це поразка, чи успіх. Поразка як відсутність належного розуміння патріотизму, позиції власної держави, на території якої третій рік точиться загарбницька, гібридна війна, розв'язана РФ. Тоді яка ціна успіху громадської організації, лідера НСЖУ, „молодих колег”? Це питання потребує окремого дослідження, оскільки зачіпає філософську категорію моралі у професії. Варто, мабуть, зважати і на тезу Ю. Габермаса, що тепер філософія не може „просвітлювати здоровий глузд людини”.

Повертаючись до теорії Ю. Габермаса зауважимо, що він звертає увагу на те, як змінилася філософія. Справді, скільки б не розмірковували інтелектуали на круглих столах, які б звернення не приймали, які б дискусії не розгорталися на сторінках і в теле- та радіо-програмах якісних медіа вчинки частини журналістів, орієнтованих на позицію олігархів-власників залишаються далекі від розуміння

опонентів. Очевидно, що така дійсність життєсвітів бентежить філософа і він пише, що філософія в ролі інтерпретатора науки, моралі або мистецтва „не може претендувати на привілейований доступ до вбачання сутності і має лише фалібільне значення. Вона має також відмовитися від традиційних форм вчення, що впливає на соціальні процеси, і залишатися теоретичною. Нарешті вона вже не може будувати ієрархію тотальностей різних форм життя за критерієм більш або менш цінного. Вона обмежується розумінням загальних структур життєсвітів” (Габермас 2011, 20).

„Комунікативна практика повсякдення” у публіцистиці українських та зарубіжних авторів

Про значення філософського мислення, комунікації у політиці ґрунтуючись на теорії Ю. Габермаса можна досліджувати на зразках публіцистики польського філософа Л. Колаковського. Його розмисли про „посткомуністичну” ейфорію, загрози реставрації, характеристики державних устроїв, що постануть у різних країнах після потворного комунізму, війни, мільйонів біженців – все це становить за висловом філософа передбачення непередбачуваного (Колаковський 2005, 192). Л. Колаковський з властивою його статтям емоційністю пише про причини розпаду комуністичної ідеології. Повторюючи на свій лад уже відомі аспекти різних сценаріїв падіння радянської імперії: бідність, тоталітарні переслідування, фізичне винищення інакодумців, хрущовське поліпшення життєвого простору, вторгнення до Афганістану та інше, – Л. Колаковський звернув увагу на роль осіб, що пророкували розпад імперії. Йдеться не лише про „внесок” М. Горбачова. Мовить він про тих неназваних аналітиків і себе також, які непохитно вірили, як і радянські дисиденти, що „жалюгідна пуста марксистсько-ленінської ідеології була демаскована й виставлена в усій своїй злиденності на публічний огляд” (Колаковський 2005, 195).

Пояснюючи те, як філософія пов'язана із життєсвітом, із „тотальністю горизонту повсякденного знання” Ю. Габермас пише, що „вона цілком відрізняється від здорового глузду підривною силою рефлексії, пояснювальним, критичним, розкладаючим аналізом. Ґрунтуючись на цьому тісному і все ж зруйнованому зв'язку із життєсвітом, філософія здатна виступати в іншій ролі, що по цей бік наукової системи, – у ролі інтерпретатора, який здійснює опосередкування між експертними культурами науки і техніки, права і моралі з одного

боку і комунікативною практикою повсякдення з іншого, – а саме в ролі, що схожа на ту, яку виконують літературна критика і критика мистецтва, здійснюючи опосередкування між мистецтвом і життям” (Габермас 2011, 36–37).

Коли зупинитися на словосполученнях „опосередкована інтерпретація” і „комунікативна практика повсякдення” і помислити в ракурсі Ю. Габермаса з аналітичною послідовністю щодо якісної журналістики кінця ХХ початку ХХІ століття – то вона попри різномет’я і заполітизованість залишала місце для текстів, що за силою думки наближені до філософських роздумів. Слід послатися на статті письменників І. Дзюби, Ю. Щербака, вчених О. Пахльовської, С. Кульчицького, що були опубліковані у газетах *День*, *Літературна Україна*. Їхня публіцистика згодом була видрукувана окремими книжками. „Ми – свідки й учасники великої і трагічної епохи в історії України ХХІ ст. і на нас лежить відповідальність – розповісти правду про цей час”, – так написав Ю. Щербак у передмові до збірки своїх статей *Україна в епіцентрі світового шторму: оцінки, прогнози, коментарі* (Щербак 2017, 10). Чи не в цій місії комунікативної практики – інтерпретувати для співвітчизників події, що стають знаковими в історії української держави, її демократичного суспільства, – полягає посередництво інтелектуалів між політикою держави і суспільством. Силою рефлексії, критичним аналізом публіцистика українських інтелектуалів розширює „горизонт повсякденного життя”, про який писав Ю. Габермас, для громадян своєї країни. Філософське осмислення подій, що формують складнощі та проблеми буднів, історію молодшої європейської держави робить той Габермасівський горизонт справжньою палітрою веселкових фарб перемог і сірих кольорів невдач.

Пишучи про мотиви постметафізичного мислення Ю. Габермаса детально зупиняється на тлумаченні аспектів метафізичного мислення, раціональності методу, конкретизації розуму, лінгвістичному повороті, дефляціюванні позабуденого. Таку ж назву як і перелічені тут напрямки мають підрозділи статті „Повернення до метафізики?”. Філософ звертає увагу на той факт, що з виникненням нових наук з’являється й інший досвід „... під тиском дедалі виразнішої взаємозумовленості теорії і практики руйнується і класична перевага теорії над практикою. Укладання теоретичних результатів у їх практичні зв’язки створення-застосування сприяє усвідомленню релевантності повсякденного контексту дії і комунікації” (Габермас 2011, 32). Якщо погодитися із цією думкою філософа, то як тоді бути із інтерпретаціями інтелектуалів політичного порядку денного у Європі в кінці ХХ і на початку ХХІ століття. Їхня позиція впливає на соціальні процеси

у багатьох країнах. Хоча український філософ В. Кебуладзе стверджує, що інтелектуали вже не впливають на політику. Їм залишається споглядання. Поради інтелектуалів – це самопоради (власний архів відкритих лекцій В. Кебуладзе в О.Б. 2017 рік). Нам не випадає цілком погоджуватися із цим означенням. Не хто інший як інтелектуали змогли проаналізувати тектонічні зрушення у долях народів після другої світової, – падіння Берлінської стіни, розпад об'єднання країн Варшавського договору і початок вільного розвитку держав, що входили до нього. До прикладу проаналізуємо програмну статтю М. Кундери *Трагедія Центральної Європи* (Kundera 1983). М. Кундера звертає увагу на Європу „двох половин” – одна була під впливом Риму і католицизму, а інша тяжіла до Візантії і православ'я. Після другої світової війни зміни відбулися по всій Європі. За М. Кундерою найбільше постраждали держави в центрі: „драма Європи була сконцентрована там”. Драма полягала у втраті ідентичності. Ментально належачи до Заходу низка держав опинилася в аурі Сходу і нової геополітики. До цієї драми, за чітким визначенням М. Кундери, належить кілька вибухових подій: угорське повстання, окупація Чехословаччини, польські заворушення. Письменник відверто називає призвідців цієї драми. Це радянська Росія на чолі СРСР, „загрози від російської могутності” та їх згубні впливи: „І дійсно, ніщо не могло бути таким чужим Центральній Європі та її пристрасті до різноманітності, як Росія одноманітна маса, що все уніфікує та централізує, сповнена рішучості перетворити всі народи своєї імперії (українців, білорусів, вірменів, латишів, литовців та інших) в єдиний російський народ (або, як звичайно висловлюються в цьому столітті узагальненої словесної містифікації, в «єдиний радянський народ», (Kundera 1983).

Емоційна прониклива стаття М. Кундери, написана в кінці ХХ століття, говорить відвертою правдою із читачами у ХХІ столітті. Колективна культурна пам'ять, ідентичність народу, ідентичність цивілізації – пояснення цих понять структурує проблеми Центральної Європи, що виникли після поділів спричинених Другою світовою війною. Філософська думка М. Кундери спрямована на пошук пояснень того, чого й зараз не можуть дошукатися інтелектуали: чому Західна Європа зрадила Центральну, чому було дозволено її викрадення, тобто знищення культури, знищення колективної пам'яті. В контексті подій ХХІ століття – російської військової агресії на сході України, анексії Криму – так по-сучасному прочитуються ціннісні акценти його публіцистики: „Тоталітарна російська цивілізація – це докорінне заперечення сучасного Заходу” (Kundera 1983).

Співзвучні мотиви до публіцистики М. Кундери знаходимо у праці історика Н. Дейвіса *Європа. Історія*. На погляд Н. Дейвіса після другої світової „Європа відбилася від глузду” (Дейвіс 2001, 925). А причини втрати європейських вартостей він вбачав у російському імперському пануванні, поширенні сталінізму від держави РФ, що являла собою „мілітаризований євразійський конгломерат”. „Звісно, сімдесят років тоталітарного радянського режиму призвели до утворення в Європі величезної духовної і фізичної завіси”, – зазначав історик (Дейвіс 2001, 29). Н. Дейвіс навіть дав дві назви розділу книги, що присвячений цьому періоду історії: *Tenebrae* (Морок, присмерк), а інша назва – *Затьмарення Європи* (Дейвіс 2001, 925). Затьмарення було небезпечним не лише для простих людей, здатних підпадати під маніпулятивні впливи, а й тим, що, найосвіченіші еліти найдемократичніших європейських держав прихильно ставилися до мілітаризму, фашизму, комунізму. Про це він з обуренням пише, вдаючись до метафоризованих портретів епохи між двома війнами в Європі (Дейвіс 2001, 929). Різкі епітети супроводжують емоційні характеристики вчинків інтелігенції того часу: „Ідеали так повикривлювались, що ніколи не бракувало інтелігентних людей, які почувалися зобов'язані «воювати, щоб покласти край війні», приєднуватися до фашистських геноцидних хрестових походів за порятунок «європейської цивілізації» або виправдовувати комуністів, які боролися за мир і прогрес масовими вбивствами” (Дейвіс 2001, 927). Критика західної інтелігенції, що в повсякденному контексті жорстоких подій виявляла угодовство з владою фашистів і комуністів тепер знаходить відображення не лише в медіа, але і в книгах, медійних і філософських дослідженнях. Українські фахівці в оцінках того часу після здобуття української незалежності почали орієнтуватися на західний дискурс. Радянське журналістикознавство і комуністи-філософи мали свої ідеологічно-матричні підходи. Віталися ті іноземні журналісти, письменники, вчені, хто підтримував сталінсько-сусловську політику дружби радянських народів. Багато досліджень української історії радянського періоду, що здійснювалися закордонними вченими, стали доступні в Україні після проголошення незалежності.

До прикладу розглянемо інформаційно-комунікативний культурний опір у медіа. На наш погляд, зі зміною суспільних явищ відбуваються й зміни в теоріях, що покликані супроводжувати перетворення. Заміна одних на інші й провокує руйнівні процеси. Від яких практика починає переважати теорію. Це особливо помітно в українському приватному телебаченні, що належить різним олігархам. У період виборів або зміни власника, як правило, міняється сітка мо-

влення. Жодне з існуючих дотепер медіадосліджень не в стані передбачити теоретично параметри змін. Поняття рейтингів діє на кількість рекламного часу, але не прогнозує, як змінюватиметься ставлення глядача до програм. В українському телебаченні початку XXI століття найчастіше стикаються політичні й етичні проблеми. Майже кожен канал має в сітці власну розслідувальну програму. Їх результат не закінчується реакцією державних інституцій. Як правило – це тільки відгуки глядачів на різних платформах телеканалу. Також поширеними є ток-шоу політичного спрямування. На них присутні одні й ті самі спікери від 3–5 провідних партійних проектів, і таке саме вузьке експертне середовище.

Теоретично базуючись на свободі слова, плюралізмі думок загальна тематична спрямованість дискусійних програм українського телебачення чітко показує, кого підтримує власник, а відтак і творчий колектив каналу. Наскільки це завуальовано чи відверто демонструється від програми до програми залежить від майстерності, досвіду, інтелекту виконавців.

У підсумку виходить, що якість залишається бажаною у кожній програмі. А швидкість впровадження нових професій у систему телевиробництва залежить від появи нових технологій, ринкових відносин у країні. В цьому поки що полягає правда Габермасового вислову про „релевантність повсякденного контексту дії і комунікації”.

Коли задуматися над сказаним Ю. Габермасом про те, що „гуманітарні науки переступили демаркаційні лінії між ідеалізувальним абстрагуванням та аналізом і проникнули у філософський храм” (Габермас 2011, 35), – стає зрозумілим, чому так багато з'явилося художньої літератури, монографій, журнальних і газетних статей, де преважують філософські роздуми над подіями щоденного життя. Попри видовищність, розважальність і масовість сучасної культури гуманітаристика тримає високу планку досліджень, що носять філософський аспект: філософія права, філософія комунікації, філософія літератури тощо. Прихід гуманітарних наук у царину філософії став корисним для цих наук. Перекладені українською мовою монографії польських, британських, американських вчених відкрили ареал нових методологій, невідомих раніше в країнах за залізною завісою. Відбулися зміни в літературному середовищі. Публіцистика активізувалася в медіа: не тільки друковані, українське радіо й телебачення – суспільні канали впровадили діалогові дискусійні програми. Відновилися культурні традиції в новому сучасному форматі: свято вишиванки, пісенні фестивалі. Можна дорікнути, що немає в медіа філософських дискусій, що в країні відсутня загальнонаціональна га-

зета. Але є публічні лекції з філософських проблем. Їх локації наближені до молоді – кафе, ресторан, культурний хаб. У дослідженнях з'явилися соціальні теми: гендерної рівності, трансформації ідентичності, стратегічної комунікації. Все це було позначено філософськими впливами. Можна це віднести до філософії глобалізації. У проблему виливаються правові відносини – право отримувати якісну інформацію і право реалізовувати маскультпродукт. На наш погляд, філософія заходячи у хаос комунікації допомагає її структурувати, осучаснюючись як наука у прикладному напрямі. „Філософія у своїй ролі інтерпретатора, у якій вона здійснює опосередкування між знанням експерта і повсякденною практикою, що потребує орієнтації, – пише Ю. Габермас, – може використовувати це знання і сприяти тому, щоб доводити до свідомості існуючі деформації життєсвіту. Однак у цій ролі філософія може виступати лише як критична інстанція, а не як позитивна теорія правильного життя” (Габермас 2011, 47).

Поліпшення університетської науки – шлях до подолання кризи інтелектуальної журналістики

Для багатьох, хто вирішив працювати у медіа, добре було б зрозуміти надважливість філософських підходів у інтерпретації, де, власне, можливою є й дискусія про „деформації життєсвіту” у розумінні покоління, що живе у часі Ю. Габермаса. Йдеться, звичайно, про роботу в якісних медіа та про жанри неінформаційного характеру. У науці про медіа дискутуються питання ролі журналіста в теле-, радіоінтерв'ю, репортажі, а також його позиція як комунікатора в друкованих ЗМІ. Критика журналістського продукту і віддзеркалення його у науковій інтерпретації зашкалює. Справа в тому, що в українській спільноті часто теоретики журналістикознавства не чують про що говорять практики-медійники. Ігнорування практиками теорії – це той класичний відступ теорії перед пріоритетами практики. Численні курси, які носять претензійні назви, приваблюють лекторами відомих журналістів, але неспроможні за пару тижнів/місяців забезпечити майбутньому фахівцеві фундамент культурного, історичного, філософського розуміння суспільних проблем. Механізм інтелектуального зростання і насичення має програма і методика підготовки у класичному університеті. Не заперечуємо, що короткотермінові курси навчають технічно правильно поводитися із найновішою технікою, комп'ютерними програмами. Фінансове становище українських державних університетів залишає їх на межі бідності й не до-

зволяє оновлювати навчальні лабораторії і студії на вимогу дня. Очевидним є факт майбутньої необхідної співпраці великих медіахолдингів з університетською наукою.

Участь філософії у розкритті „деформацій життєсвіту”, про що пише Ю. Габермас, необхідна для науковців, які займаються вивченням комунікативних аспектів медіа. Якимось британські дослідники взялися перерахувати всі концепції за допомогою яких аналізуються журналістські тексти, вийшло різноманітно і множинно: наративи, жанри, реалізм, семіологія і семіотика, психоаналіз, ідентичність, деконструкція, дискурс, фемінізм, постколоніалізм, сексизм, а також гегемонія, інтереси суспільства, політична економія, глобалізація, локалізація, постіндустріалізм, постмодернізм, культура (Медиа 2005, 7). Українське журналістикознавство, комунікативістика також використовують все належне до цього списку. Філософія як критична інстанція, а не як „позитивна теорія правильного життя” за Ю. Габермасом орієнтує на сприйняття суспільством нових цінностей, провідником яких можуть і стають медіа в комунікації із читачами, глядачами, слухачами. Посередництво філософії як критичної інстанції тут очевидне.

Інший постулат, що його окреслює Ю. Габермас – це „... лінгвістичний поворот у філософії”. Але за його ж трактуванням лінгвістичний аспект „надав лише поняттєві засоби, якими можна аналізувати втілений у комунікативних діях розум” (Габермас 2011, 41). Щодо самої комунікативної дії, то вона „означає таке вживання мови, яке орієнтоване на взаєморозуміння, вона має відповідати суворим умовам. Діячі, що беруть у ній участь, намагаються спільно узгоджувати один з одним свої плани в горизонті розділеного життєсвіту і на основі спільних тлумачень ситуації. Крім того, вони готові – у ролі мовців і слухачів – досягти цих опосередкованих цілей визначення ситуації та узгодження спільної мети через процеси взаєморозуміння, отже, шляхом беззастережного переслідування ілюкативних цілей” (Габермас 2011, 54–55).

Візьмемо ключове слово із наведеної цитати „взаємопорозуміння”. У комунікативній практиці взаємопорозуміння допомагає, якщо й не досягти успіху на момент комунікації, то закласти фундамент для подальших переговорів. Нагадування про лінгвістичний поворот у філософії веде до поглибленішого розуміння комунікації журналістів із середовищем, що породжує інформаційний привід, із діловими особами інформприводу. Це специфічна культура спілкування з комунікантом, що в результаті розширює простір сприйняття медійного продукту в суспільстві.

Фрагментарність думки, що проявляється, наприклад, у жанрі інтерв'ю, у текстах книги-діалогу насичує сюжет орієнтиром для споживача. Орієнтиром на сприйняття тексту як завершеної думки з приводу актуальної події, вчинку, ситуації. Так народжується раціональна дія в комунікації. Напевне, про це й писав Ю. Габермас, порівнюючи комунікативну і стратегічну дії: „Отже, комунікативна дія відрізняється від стратегічної тим, що успішна координація дії спирається не на цілераціональність індивідуальних планів дій, а на раціонально мотивуючу силу результатів взаєморозуміння, отже, на раціональність, що проявляється за умов комунікативно досягнутої згоди” (Габермас 2011, 55). Раціональна мотивуюча сила результатів взаємопорозуміння – розглянути її можемо на прикладі результатів переговорного процесу щодо припинення ядерної гонки озброєнь. Коли провідні ядерні країни зрозуміли, до чого може призвести ядерна війна, вони, пройшовши довгий і складний шлях переговорів, уклали низку взаєморівноважуючих угод. Про це коротко написав Е. Лукас розмірковуючи, до речі, над проблемою стримування цифрової зброї: „Тоді ми розробили надпотужну зброю масового знищення, але також створили для її стримування дипломатичні, юридичні й стратегічні рамки. Доктрина *Mutual Assured Destruction*, або «взаємного гарантованого знищення», а також договір про нерозповсюдження ядерної зброї та ціла низка договорів про контроль над озброєнням урятували нас від Армагеддону. Може те саме варто зробити й у кіберпросторі?” (Лукас 2017).

Висновки

Підсумовуючи проведену роботу з аналізу текстів Ю. Габермаса щодо аналітичної філософії і постметафізичного мислення вдалося виокремити для інтерпретації низку концептуально-естетичних засад, що екстраполюються у текстах медіа, та інтелектуалів сучасності. А саме: нашу увагу привернули розмірковування філософа про те, що нині філософія не має „критерії загальнозначущості”, що відбувається „плюралізація життєвих форм”, а „медіа мають інфекційний ефект всесвітньої дифузії” тощо. Погоджуємося із тим, що філософія сьогодні не має критеріїв загальнозначущості, а отже не варто сподіватися на її всеохопну просвітницьку роль. Але як базис аналітики в медіа вона повинна бути присутня. Філософські ідеї є у публіцистиці письменників. Для підтвердження цих висновків ми зверталися до творчості О. Забужко, Л. Колаковського, Ю. Щербака. Це

нам дає можливість стверджувати, що комунікативний дискурс має філософську складову. Концептуально – естетичні засади філософії Ю. Габермаса екстраполюються в українському медійному дискурсі у „релевантності повсякденного контексту дії і комунікації”, у тому, як „гуманітарні науки проникли у філософський храм”. Нам вдалося констатувати, що на телебаченні з'явилося більше діалогово-дискусійних програм. Це і є той момент, коли інтерпретаційна філософія здійснює посередницьку роль між „знанням експерта і повсякденною практикою”, конкретизуємо – і журналістикою.

Прочитання комунікативної філософії Ю. Габермаса з позиції медіасприйняття вказує на синтетичний характер дослідження. Фокус дослідження переміщується до синергетичних аспектів. Присутність філософського сегменту в медійному продукті може вказувати на його якість, приналежність до журналістики смислів. Філософський елемент присутній у медіацентричній комунікації не може створювати враження закінченого філософського твору. Для подолання кризи інтелектуальної журналістики, для поліпшення якісної складової в медійному дискурсі необхідне постійне оновлення теоретичної бази підготовки майбутніх фахівців. У цьому плані нашим завданням було привернути увагу до екстраполяційних можливостей філософської думки наших сучасників. Комунікативна активність якісної української журналістики у намаганні творити нові смисли у свою чергу диктує журналістикознавству своєрідний план на майбутнє – змінювати наратив.

На ґрунті цього дослідження рекомендації щодо поліпшення українського медіадискурсу формуються нами у двох напрямках. Перший – проводити удосконалення програм викладання окремих навчальних дисциплін при університетській підготовці журналістів, орієнтуючись на європейські наукові традиції, зберігаючи при цьому „комунікативну згоду” (за Ю. Габермасом). Другий – зважаючи на суспільну й політичну місію засобів масової інформації, громадські об'єднання, творчі спілки та споживачі можуть толерантно мотивувати їх поліпшувати контент шляхом розширення тематичної спрямованості за рахунок збільшення якісного інтелектуального дискурсу.

Бібліографія

Ажгихина Н., 2015, *Оставайтесь журналистами и людьми – все, что у нас есть*, „Журналіст України”, №1, с. 21, Режим доступу: <http://nsju.org/journals/2015/01/Jurnalist-Ukr-01-15.pdf> [дата доступу: 9.11.2017].

- Бриггз А., Кобли П. (ред.), 2005, *Медиа. Введение: Учебник для студентов*, Москва.
- Габермас Ю., 2011, *Постметафізичне мислення*, Київ.
- Габермас Ю., 2000, *Структурні перетворення у сфері відкритості*, Львів.
- Дейвіс Н., 2001, *Європа: Історія*, Київ.
- Забужко О., 2006, *Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстика*, Київ.
- Звернення учасників круглого столу в редакції газети „День” разом з одностудцями, які об’єдналися в ініціативу „Українська журналістська платформа”, 2016, „День”, Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/content/zvernennya-uchasnykiv-kruglogo-stolu-v-redakciyi-gazety-den-razom-z-odnodumcyamy-yaki> [дата доступу: 9.11.2017].
- „Журналіст України”, 2017, №1, Режим доступу: <http://nsju.org/journals/2017/01/Jurnalist-Ukr-01-17.pdf> [дата доступу: 9.11.2017].
- Карлова Л., 2016, *Дуня Міятович: Журналістика не може змінити політичну ситуацію, але медіа можуть допомогти політикам*, „Журналіст України”, №11, с. 16-17, Режим доступу: <http://nsju.org/journals/2016/11/Jurnalist-Ukr-11-16.pdf> [дата доступу: 9.11.2017].
- Колаковський Л., 2005, *Мої правильні погляди на все*, Київ.
- Кримський С., 2008, *Під сигнатурою Софії*, Київ.
- Лукас Е., 2017, *Гонка цифрових озброєнь*, „Український тиждень”, Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Columns/50/195549> [дата доступу: 10.11.2017].
- На майданчиках ОБСЄ українські делегації не дають поширювати російську пропаганду – НСЖУ*, 2017, „Детектор медіа”, Режим доступу: <http://detector.media/infospace/article/125450/2017-04-26-na-maidanchikakh-obse-ukrainski-delegatsii-ne-dayut-poshiryuvati-rosiiskiu-propagandu-nszhu/> [дата доступу: 9.11.2017].
- Платон, 2001, *Диалоги*, Харьков.
- Сенека Луцій Анней, 2013, *Нравственные письма к Луцилию*, Санкт-Петербург.
- Столнейкер Р., 2014, *Прагматика*, [в:] Синиця А. (ред.), „Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку”, Львів, с. 37-62.
- Українська асоціація видавців періодичної преси УАВПП, 2014, *Інтернет, соціальні мережі зводять нанівець всі спроби замовчувати події в Україні*, Режим доступу: http://uapp.org/pub_analytics/12867.html [дата доступу: 8.11.2017].

- Шишкін Д., 2014, *Дискурс Юргена Габермаса: Метафізика після Канта*, „Грані. Філософія: Альманах”, Т. 17, №10 (114), с. 38–42.
- Щербак Ю., 2017, *Україна в епіцентрі світового шторму: оцінки, прогнози, коментарі*, Київ.
- Эко У., 2007, *Полный назад! „Горячие войны” и популизм в СМИ*, Москва.
- Eco U., 2013, *Some Remarks on a New Realism, Philosophy as Inquiry and Way of Life. XIII World Congress of Philosophy*, Athens, Greece, 4–10 August 2013, University of Athens, Athens, available at: https://nuovorealismo.files.wordpress.com/2012/12/eco_wcp.pdf [accessed: 9.11.2017].
- Habermas J., 2014, *Plea for a Constitutionalization of International Law*, „Philosophy and Social Criticism”, vol. 40(I), available at: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0191453713514838> [accessed: 9.11.2017].
- Kundera M., 1983, *Un Occident kidnappé ou la tragédie de l'Europe centrale*, „Le Débat”, No 27, p. 3–23.

Комунікативна філософія Ж. Габермаса: екстраполяція в дискурсі медіальному

Streszczenie

Тематика артыкулу ёст падыктавана змянамі захадзачымі ў сістэме студыў дзённікарскіх. Звэрнуто увагу на ўспółбразьненне некаторых тез філосафіі камунікатывнай Ж. Габермаса з дыскурсам новачасных медыў україньскіх. У нінейшым артыкуле бадано погляды філосафічныя выражаныя ў некаторых артыкулах Ж. Габермаса, які адносіць да прасы масавой, практык медыяльных і іх ўплыву на „кансумпцыйнізм культуравы”. Звэрнуто увагу на некаторыя аспекты акцэнтаў філосафічных і публіцыстычных у творчасьці ўспółчасных інтэлектуалістаў. Прааналізавано україньскі дыскурс медыяльны дотычаць екстраполяцыі некаторых пастановінь філосафіі камунікацыйнай Ж. Габермаса. Опрócz такіх мэтадаў, як аналіза і паравнаньне, застасавано інтэрдyscyплінарнае падыходзіць навуковае, дзёкькі чэму вьцягнэньне вьніоскі на тэмаць значэньня актуалізацыі дысцыплінаў тэарэтычных, якія станавяць падставу дзённікарства і студыў камунікацыйных.

Слова кьлючавыя: дыскурс, дзённікарства, камунікацыя, культура, медыя.

J. Habermas's communicative philosophy: extrapolation in the media discourse

Summary

The relevance of the topic of this article is dictated by the need to know the changes taking place in the system of journalism studies. We drew attention to the consistency of certain thesis of J. Habermas's communicative philosophy with contemporary Ukrainian media discourse. The philosophical points of J. Habermas's certain articles, which devoted to the popular press, media practices and their influence on "cultural consumption", were considered in this study. We drew attention to some aspects of philosophical and opinion journalism accents in the works of contemporary intellectuals. It has been analyzed the Ukrainian media discourse on the extrapolation of certain views of the J. Habermas's communicative philosophy. In addition to the methods of analysis and comparison, an interdisciplinary scientific approach was used to draw conclusions about the importance of updating of theoretical disciplines, which form a basis in journalism and communicative studies.

Keywords: discourse, journalism, communication, culture, media.